

## 11.5. Съдебният процес срещу строителните инженери

През януари 1952 г. са обвинени в шпионаж и вредителство строителните инженери Никола Тодоров, Георги Топузов, Васил Коев, Христо Велков, Никола Сърмаджиев, Светослав Стойчев, Константин Тонджоров, Иван Ланджев, Боню Джамбазов, Колю Мутафов, Константин Берберов и строителният техник, белогвардеецът Фьодор Лодянов<sup>494</sup>. Всички те са получили образованието си в чужбина и са сред най-добрите специалисти в своята област. Обвиненията срещу тях са за участие в контрареволуционна, шпионско-вредителска и диверсионна организация, сформирана от инженерите Васил Марков и Манол Сакеларов през 1945 г.

Обвинителният акт е изграден върху „самопризнания“, изтръгнати след конвейерно следствие, при което времето за сън е един час на денонощие. От 6 ч. до 22 ч. разследваният се държи буден в килията, няма право да ляга и да се подпира на стената и е с лице към шпионката на вратата. Десет минути след сигнала за лягане в 23 ч. той се отвежда в стаята за разпит и се разследва до 5 ч. сутринта, след което може да спи един час и отново влиза в същия цикъл при пълна изолация от външния свят. Полага му се толкова храна, колкото да се поддържат жизнените функции на организма, до пълно нервно изтощение, в комбинация с побоища и инквизиции. Целта е една – самопризнания, които да обслужват зададената политическа линия на съдебния процес.

„Доказателственият“ материал по делото е осем тома и е свързан със следствено дело № 30011/1950 г., по което е „доказано“, че „шпионски контрареволуционен център на територията на Югославия“ след 1944 г. е извършвал терористична дейност в НРБ с цел „да се отслаби отбранителната мощ на страната“ и да се подготвят условия за смяна на властта. Шпионският център е използвал „вредителско-шпионска диверсионна организация“ в Министерството на транспорта от 1945 г., която е забавяла планове за строителство, оскъпявала е обектите и е създавала условия за катастрофи и злополуки чрез понижена сигурност на движението и подкопаване на здравината на мостове, тунели, пътища. Прибавено е и обвинение за лоша здравна осигуреност на работниците. „Главното вредителство“ на диверсионната група е решението за изменение на трасето на жп линията Димитрово-Волуяк, взето на експертен съвет през 1946 г. с председател инженер Васил Марков, вследствие на което трасето се е отклонило от предварителния проект и жп линията минала върху слаб терен върху минни галерии.

---

<sup>494</sup> Попова, Илонка. Съдебните процеси срещу инженерите в България (1952–1953). Спомени на участници в процесите и на техни близки. Дело срещу единадесет строителни инженери и един строителен техник през януари 1952 г. Исторически преглед, № 3–4, 2011, с. 222–225.

Трима от инженерите са обвинени, че са били полицейски сътрудници и са привлечени от инженер Манол Сакеларов в антидържавна дейност, който използвал вражеското им отношение към народната власт, а те от своя страна са създали вражески групи, като всеки от тях вербувал останалите подсъдими по указания от югославското разузнаване. Към вражеската организация са били привлечени от 1948 г. и инженер Генчо Димитров (покойник към 1950 г.) и инженер Тодор поп Димитров Атанасов.

Върховният съд произнася следните присъди: инженер Никола Тодоров – 20 г. затвор, инженер Георги Топузов – 20 г. затвор, инженер Васил Коев (с три малки деца) – смърт, инженер Христо Велков – смърт, инженер Никола Сърмаджиев – 16 г. затвор, инженер Светослав Стойчев – 20 г. затвор, инженер Константин Тонджоров – 20 г. затвор, инженер-геолог Иван Ланджев – 20 г. затвор, инженер Боню Джамбазов – смърт, инженер Колю Мутафов – 20 г. затвор, инженер Константин Берберов – 8 г. затвор, техник Фьодор Лодянов – 15 г. затвор.

На 14 март 1952 г. в 23 часа смъртните присъди са изпълнени чрез разстрел в Софийския затвор в присъствието на заместник-прокурора на Софийска окръжна прокуратура П. Райковски и началника на Софийския затвор Георги Москов. Инженер Никола Сърмаджиев признава „вината“ си и това го спасява от смъртно наказание, а инженер Боню Джамбазов, който по съдебния сценарий е трябвало да получи по-лека присъда, поради това, че отхвърля самопризнанията си, е осъден на смърт.

Делото е преразгледано през 1957 г. на Общо събрание на наказателната колегия на Върховния съд. Заключение е, че самопризнанията са изтръгнати „с неправилен методи на следствие“, същите не са конкретни, последователни и логични, а „еднообразни и изпълнени с противоречия и следователно са несигурен доказателствен материал“<sup>495</sup>. Присъдите са обезсилени!

### 11.5.1. Свидетелство на Маргарита Тонджорова

Маргарита Тонджорова<sup>496</sup> е съпруга на осъдения инженер Тонджоров. Две години след ареста на мъжа си, оставена без издръжка, сама с болно

<sup>495</sup> Пак там, с. 225.

<sup>496</sup> Маргарита Тонджорова е дъщеря на кюстендилския индустриалец Иван Левков. Завършила е Американския колеж в София. След „Девети“ баща ѝ е арестуван и след шест месеца в неизвестност тя получава известие, че е умрял в затвора. Версията е, че се е обесил, но истината е, че умира след побой в килията. Затворническите власти прекарват през килията всички затворници да видят висящото тяло, за да ги убедят, че той се е самоубил. // Пак там, с. 226–227.